

TARPTAUTIŠKUMO DIMENSIJA REGIONINAME UNIVERSITETE: IŠŠŪKIAI JUNGTINĖS STUDIJŲ PROGRAMOS RENGĖJAMS

Jūratė Valuckienė, Aina Būdvytytė-Gudienė
Šiaulių universitetas

Anotacija

Globalėjantis socioekonominis visuomenės vystymasis paskutiniuosius du dešimtmečius formuoja naują aukštojo mokslo darbotvarkę. Aukštosios mokyklos aktyviai ieško būdų, kaip rengti darbo jėgą, pasižyminčią antrepreneriškomis savybėmis, gebėjimu nuolatos mokytis, konstruktyviai veikti tarpkultūrinėje erdvėje, kurti inovatyvius produktus ir paslaugas globalios gerovės labui. Dėl šios priežasties akademiniai tyrimai ir studijos vis dažniau tampa besiorientuojančios ne į uždarus institucinius procesus, siekius ir ambicijas, bet į aktyvumą tarptautiniame kontekste.

Straipsnyje ieškoma atsakymų į probleminius klausimus: Kaip charakterizuojama tarptautiškumo dimensija aukštajame moksle? Kaip nustatoma tarptautiškumo dimensijos raiška instituciniame lygmenyje? Kokios yra tarptautiškumo dimensijos stiprinimo sąlygos ir prielaidos regioninio universiteto atveju? Su kokiais iššūkiais susiduria jungtinės studijų programos rengėjai, dirbantys regioninėje aukštojoje mokykloje? Tyrimo tikslas – identifikuoti iššūkius jungtinės studijų programos įgyvendinimui regioniniame universitete ir prognozuoti galimas jų įveikimo priemones. Tikslui pasiekti taikomi metodai: mokslinių šaltinių, dokumentų, reglamentuojančių studijas regioniniame universitete, jungtinės studijų programos, turinio analizė.

Straipsnyje vadovaujama konceptualia nuostata, kad tarptautiškumas aukštajame moksle yra traktuojamas kaip atsakas į globalizacijos procesus, suprantamas kaip aukštųjų mokyklų pasirengimo veikti globalioje žinių ekonomikos aplinkoje strategija. Ją charakterizuoja tarpkultūriškumo, globalumo dimensijos ir jų integracija į institucinės veiklos visumą: misiją, strateginius siekius, funkcijas. Tarptautinės dimensija raiška aukštojoje mokykloje apima tarptautinio bendradarbiavimo ir plėtros projektus, tarpinstitucines sutartis, padalinių steigimą ir veiklą užsienio šalyse, tarptautinių studijų *curriculum* rengimą ir realizavimą, neakademinės veiklos, akademinio personalo judumą, ekspertinį, konsultacinį ir mokslinį darbą užsienyje, užsienio šalių studentų grupių komplektavimą, studentų mainų programas bei jungtinių studijų ir jungtinių laipsnių programas.

Straipsnio autorės teigia, kad tarptautiškumo siekiančioje aukštojoje mokykloje jungtinių studijų programų rengėjai susiduria su iššūkiais. Atlikta konkrečios aukštosios mokyklos dokumentų analizė atskleidžia, kad akademinėi bendruomenei tarptautinės dimensijos reikšmingumas gali būti propaguojamas, t.y. pabrėžiama jo svarba ir neišvengiamumas strateginiuose dokumentuose, tačiau administruoti ir vertinti jungtinės studijų programos įgyvendinimo procesą nėra pasirengta: funkcinio lygmens administracinių / vadybinių sprendimų reglamentavimas yra nepakankamas. Tokia situacija tampa iššūkiu jungtinės studijų programos rengėjams: studijų programos realizavimo etape jiems teks prisiimti iniciatyvą ir atsakomybę dėl dokumentų tinkamo parengimo ir kryptingo vadovavimosi jais, siekiant užtikrinti studijų kokybę.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: tarptautiškumo dimensija, aukštasis mokslas, jungtinė studijų programa.

Ivadas

Šiandieninė visuomenė pasižymi atvirumu, globaliu veikimu, technologijų ir informacijos gausa, nuolatiniu žinių kūrimu ir pragmatišku jų vartojimu. Spartėjant visuomenės integracijos ir globalizacijos procesams, auga ir individų gebėjimo veikti ne savo aplinkoje, poreikis.

Pasak Gürüz (2011), globalėjantis socioekonominis visuomenės vystymasis paskutiniuosius du dešimtmečius formuoja naują aukštojo mokslo darbotvarkę. Aukštosios mokyklos aktyviai ieško būdų, kaip rengti darbo jėgą, pasižyminčią antrepreneriškomis savybėmis, gebėjimu nuolatos mokytis, konstruktyviai veikti tarpkultūrinėje erdvėje, kurti inovatyvius produktus ir paslaugas globalios gerovės labui.

Aukštojo mokslo tarptautinis atvirumas ir aukštųjų mokyklų darbuotojų, studentų mobilumas – vienas iš Bolonijos proceso 2020 m. prioritetų (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2010). Europos aukštojo mokslo erdvėi priklausančių šalių ministrai yra sutarę padvigubinti užsienyje studijuojančių asmenų dalį: 2020 m. ne mažiau kaip 20 proc. Europos aukštojo mokslo erdvės absolventų turėtų būti pabuvoję dalinėse studijose ar atlikę praktiką užsienyje (Europos aukštojo mokslo sistemų modernizavimo darbotvarkė, 2011).

Lietuvos mokslo ir studijų ateities vizijoje (2012) yra nurodoma, kad tarptautiškumas ir tarpkultūriškumas yra Lietuvos mokslo ir studijų ateities būtinybė ir jų išlikimo bei kokybės sąlyga. Jau Nacionalinėje Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008–2010 m. programoje buvo iškeltas tikslas didinti ne tik studentų, bet ir dėstytojų tarptautinių mainų mastą ir gerinti jų kokybę.

Švietimo ir mokslo ministerijos 2011–2013 m. strateginiame plane numatyta, kad išvykstančių studijuoti pagal ES programas ir kitus tarptautinius mainus studentų skaičius 2012 m. turėtų būti 5300, o 2015 m. – 6000 studentų. Atvykstančių studijuoti pagal ES programas ir kitus tarptautinius mainus studentų skaičius 2012 m. turėtų būti 2250, o 2015 m. – 3000 studentų.

Tačiau, kaip pastebi aukštojo mokslo situaciją stebintys ir analizuojantys specialistai, šie tikslai pasiekiami tik iš dalies. Lietuvoje studijuojančių užsieniečių daugėja, tačiau šis skaičius dar nesiekia Europos Sąjungos (toliau – ES) vidurkio: 2011 m. Lietuvoje nuo visų studentų užsieniečiai sudarė 2,5 procento (ES vidurkis – 3,3 proc.). Todėl pagal atvykusius iš ES šalių studentų skaičių Lietuva patenka tarp trijų mažiausiai tokių studentų turinčių šalių.

Pagal Erasmus programą atvykusiųjų studijuoti į Lietuvą visuomet buvo gerokai mažiau nei išvykstančių Lietuvos studentų. 2010–2011 m. atvykstančių studijuoti į mūsų šalį buvo du su puse karto mažiau nei išvykusiųjų. Studentų užsieniečių, studijuojančių Lietuvoje santykis su bendru Lietuvos studentų skaičiumi atskleidžia, kad nepaisant absoliutaus užsienio studentų skaičiaus didėjimo, vis dar nepasiektas ES vidurkis: 2011 m. Lietuvoje užsieniečiai sudarė 2,5 procentus nuo visų studentų (ES vidurkis – 3,3 procento).

Lietuva patenka tarp trijų valstybių, turinčių mažiausiai studentų iš ES ar kandidačių šalių. Tokie studentai Lietuvoje sudaro 0,2 proc. visų studentų. Mažesnę dalį studentai iš Europos šalių sudaro tik Maltoje (0,1 proc.) ir Turkijoje (0,1 proc.). Latvijoje tokie studentai sudaro 0,6 proc. studentų, Estijoje šis rodiklis artimas ES vidurkiui – 3,1 procento (pagal Masevičiūtę, 2013; Lietuvos studijų būklės apžvalga, 2013).

Vertindamas šalies aukštojo mokslo tarptautiškumo tendencijas, Viliūnas (2013) pabrėžia, kad Lietuvoje akademinis mobilumas ženkliai yra išaugęs, tačiau Lietuva tarptautinėje aukštojo mokslo erdvėje tebėra studentus „eksportuojanti“ šalis. Ypatingai mažai studentų atvyksta studijuoti ilgesniam laikui, siekti įgyti kvalifikacinį laipsnį. Ypač mažai užsienio studentų pritraukia universitetai, vykdančys socialinių ir humanitarinių mokslų studijas, nors būtent šiose srityse Lietuvos aukštosios mokyklos yra sukaupusios pakankamai aukštą potencialą.

Viena iš priemonių keisti šį tarptautiškumo disbalansą – jungtinės studijų ir jungtinių laipsnių programos. Oficialiais duomenimis (Lietuvos švietimas skaičiais. Studijos, 2012) 2012 m. Lietuvos aukštosios mokyklos įgyvendino 10 jungtinių studijų programų su užsienio partneriais.

Nuo 2013 metų rugsėjo mėnesio jų bus vykdomas dar daugiau: jungtines studijų programas su užsienio partneriais, naudodamiesi Struktūrinių Fondų parama rengia keturi universitetai ir keturios kolegijos. Keturios naujos jungtinės studijų programos atsiras Mykolo Romerio universitete, po tris – Šiaulių universitete ir Socialinių mokslų kolegijoje, dvi – Vilniaus Gedimino technikos universitete, po vieną – Tarptautinėje teisės ir verslo aukštojoje mokykloje, Utenos ir Vilniaus kolegijose bei Vytauto Didžiojo universitete.

Šiaulių universitetas su užsienio partneriais ketina vykdyti tris jungtines studijų programas. Dvi iš jų bus realizuojamos Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakultete.

Jungtinė studijų programa „Ekonomika ir darnus verslas“ nuo 2013 m. rugsėjo 1 d. jau pradėta vykdyti kartu su Wroclav (Lenkija) universitetu pagal ES finansuojamą projektą „I pakopos tarptautinės jungtinės studijų programos Darnaus verslo ekonomika parengimas ir įgyvendinimas (JUSPA II)“ SFMIS Nr. VP1-2.2-ŠMM-07-K-02-081.

Tai vienintelė jungtinė studijų programa šioje aukštojoje mokykloje, skirta *bakalauro studijų* tarptautiškumo stiprinimui. Todėl rengėjų ir joje dirbančių dėstytojų laukia nemažai iššūkių, kartu ir galimybių, įveikiant institucinius, valstybinius ir tarptautinius barjerus.

Aukštojo mokslo tarptautiškumas mokslininkų tiriamas skirtingais aspektais. Gana dažnai yra renkamasi vienos šalies aukštojo mokslo tarptautiškumo dimensijos atvejo analizė. Taip Zhang (2010), Yang (2005) analizuoja Kinijos švietimo reformos pasiekimus aukštojo mokslo tarptautiškumo kontekste, Isserstedt, Schnitzer (2005) sprendžia užsienio studentų judumo klausimus Vokietijoje, Kolasch (2009) lygina dviejų šalių (Jungtinių Amerikos Valstijų ir Kanados) aukštųjų mokyklų tarptautiškumą, o Caruana (2010) svarsto Jungtinės Karalystės aukštojo mokslo atsivėrimo ir kaitos klausimus.

Giliai aukštojo mokslo pokyčiai analizuojami ir visuomenės integracijos ir globalizacijos kontekstuose: McBurnie, Ziguras (2007) analizuoja studijų užsienyje problemas ir jų sprendimo kryptis, Gürüz (2008) aktualizuoja tarptautinių studentų mobilumo klausimą globalioje žinių ekonomikoje, Taylor (2010) svarsto valstybių ir aukštųjų mokyklų globalaus veikimo atsakomybės klausimus, Knigh (2008, 2010) perspėja apie sumaištį aukštajame moksle, kurią gali sukelti nevaldomi tarptautiškumo aukštajame moksle pokyčiai.

Studijų tarptautiškumo stiprinimo iššūkiai ir jų sprendimo priemonės aukštosios mokyklos, fakulteto, atskiros studijų programos, dalyko dėstymo užsienio kalba lygmenyje analizuojamos Taylor (2010), Childress (2010), Obst, Kuder, (2009), Kreber (2009), Lewin (2009) darbuose, dažniausiai aptariant ir vertinant skirtingų aukštųjų mokyklų tarptautiškumo dimensijos stiprinimo / įtvirtinimo, fakultetų kaitos, jungtinių studijų programų įgyvendinimo, užsienio studentų adaptavimo gerąsias praktikas.

Lietuvos mokslininkai taip pat tiria ir diskutuoja situaciją, kuri formuojasi nacionaliniame aukštajame moksle, patiriant globalaus veikimo ir konkurencijos bendroje aukštojo mokslo erdvėje pokyčius.

Želvys (2006), Bulajeva (2005) yra aptarę tarptautiškumo iššūkius aukštajam mokslui globalizacijos sąlygomis, Mažeikienė ir kt. (2008) nustačiusi tyriminės kompetencijos reikšmę bendradarbiavimui didėjant aukštojo mokslo ir darbo rinkos tarptautiškumui. Juknytė-Petreikienė (2006) yra išanalizavusi aukštosios mokyklos internacionalizacijos parametrus ir kokybės vertinimą, Virgilaitė-Mečkauskaitė (2011) tarpkultūrinės kompetencijos ugdymą magistrantūros studijose, Stankevičienė, Karvelienė (2008) universiteto kultūros tarptautiškumo tipologiją.

Galima pažymėti, kad pakankamai kryptingai tarptautiškumo dimensija tirama ir vertinama studijų programos, akademinės didaktikos aspektais. Yra aptarta magistrantų tarpkultūrinės patirties refleksija, atliekant edukacinės aplinkos bei ugdymo ir vertinimo strategijų ir metodų Lietuvos ir užsienio aukštojo mokslo institucijose lyginamąją analizę bei tarpkultūrinės kompetencijos ugdymas mokymosi visą gyvenimą kontekste (Gerulaitienė, Mažeikienė, 2012a, 2012b). Tarpkultūrinės kompetencijos, kaip tarptautiškumo dimensijos požymio, ugdymas ir raiška kooperuotose studijose tirtas Barzelio, Barcytės, Mažeikienės (2008).

Tačiau jungtinės studijų programos rengėjų ir dėstytojų laukiantys iššūkiai mažos šalies regioniniame universitete nėra pakankamai tyrinėti.

Todėl šiame straipsnyje ieškoma atsakymų į tokius *probleminius klausimus*: kaip charakterizuojama tarptautiškumo dimensija aukštajame moksle? Kaip nustatoma tarptautiškumo dimensijos raiška instituciniame lygmenyje? Kokios yra tarptautiškumo dimensijos stiprinimo sąlygos ir prielaidos regioninio universiteto atveju? Su kokiais iššūkiais susidurs jungtinės studijų programos rengėjai, dirbantys regioninėje aukštojoje mokykloje?

Straipsnyje pristatomo tyrimo tikslas – identifikuoti iššūkius jungtinės studijų programos įgyvendinimui. Jam pasiekti sprendžiami šie uždaviniai: 1) tarptautiškumo dimensijos aukštajame moksle apibrėžčių ir charakteristikų nustatymo; 2) tarptautiškumo dimensijos raiškos aukštojo mokslo institucijoje analizės; 3) tarptautiškumo dimensijos stiprinimo sąlygos ir prielaidos regioniniame universitete aptarties. Tyrime taikyti *metodai*: mokslinių šaltinių ir dokumentų, reglamentuojančių studijas regioniniame universitete, analizė, dokumentų turinio analizė, naudojant matricos metodą.

Tarptautiškumo dimensijos apibrėžtys aukštajame moksle

Tarptautiškumas aukštajame moksle konceptualiai apibrėžiamas kaip atsakas į visuomenės globalizacijos procesus, kitaip tariant, aukštųjų mokyklų pasirengimo veikti globalioje ekonomikos aplinkoje strategija.

Pasak Kolasch (2009, p. 17, cit. De Wit, 2002), apibrėžiant tarptautiškumo dimensiją aukštajame moksle, galimos keturios prieigos: 1) veikimo/ veiklos (angl. *activity*) prieiga, kuri tarptautiškumą charakterizuoja kategorijomis ar tipais to, kas yra / vyksta institucijoje; 2) priežasties arba loginio pagrindo (angl. *rationale*) prieiga, kuri tarptautiškumą apibrėžia institucijos keliamais tikslais arba jos numatomais rezultatais; 3) kompetencijos (angl. *competency*) prieiga, kuri tarptautiškumo dimensiją charakterizuoja institucijos studentų, dėstytojų, personalo naujų įgūdžių, gebėjimų, žinių įgyjimo / plėtotės terminais; 4) procesinė (angl. *process*) prieiga, kuri tarptautiškumo dimensiją charakterizuoja kaip institucinį procesą ar veiklos perspektyvą, apimančią daugumą joje vykdomų funkcijų.

Knight (2010, 2008) tarptautiškumo dimensiją konceptualizuoja kaip visuomenės tarpkultūriškumo ir globalumo dimensijų integravimą į aukštojo mokslo institucijos veiklos visumą: jos misiją, strateginius siekius, kasdienės veiklos funkcijas, aukštojo mokslo išsilavinimo suteikimo / įgijimo procesą, t.y. studijas aukštojoje mokykloje.

Tarptautiškumo dimensija kiekvienoje aukštojoje mokykloje apima tarptautinio bendradarbiavimo ir vystymosi projektus, sutartis tarp institucijų, kitus veiklos projektus, tarptautinę / tarpkultūrinę studijų dimensiją, studijų *curriculum*, mokymo / mokymosi procesą, mokslinius tyrimus.

Tarptautiškumui svarbi ir neakademine studentų veikla, jų draugijų ir klubų veikla, akademinio personalo judumas, ekspertinis, konsultacinis ir mokslinis darbas užsienyje.

Nediskutuojamas tarptautiškumo dimensijos raiškos požymis – užsienio šalių studentų grupių

komplektavimas, studentų tarptautinių mainų programos, jungtinių studijų ir jungtinių laipsnių programos, aukštosios mokyklos padalinių steigimas užsienyje.

Pasak Taylor (2010, p. 99), tarptautiškumo dimensija aukštajame moksle dar apima ir vietos studentų sąveiką su atvykusiais studentais, visos akademinės bendruomenės (dėstytojų, studentų, administracinio personalo) kalbinę kompetenciją, tarptautinių studijų programų formų įvairovę, personalo motyvaciją tarptautinėms veikloms, paramos atvykstantiems paslaugas (organizacinių atvykimo ir apgyvendinimo klausimų sprendimą, patarimus, kaip atvykus įveikti tarpkultūrinius skirtumus, šeimų palaikymą ir paramą), tarptautinių veiklų koordinavimą ir valdymą, išskirtinį tarptautinius ryšius koordinuojančio padalinio statusą.

Tarptautiškumo dimensija aukštajame moksle gali būti charakterizuojama ir vertinama atsižvelgiant į:

- **Konkrečias institucines veiklas**, t.y. aukštosios mokyklos studentų studijas užsienyje, tarptautinius *curriculum*, tarptautinius partnerystės projektus, atvykstančius kitų šalių studentus, tarptautinius institucinius ryšius ir dalyvavimą tarptautiniuose tinkluose, šakinius aukštosios mokyklos filialus kitose šalyse.
- **Tarptautinių veiklų rezultatus**, kurie apibrėžiami, kaip įgyta studentų tarpkultūrinė kompetencija, platesnis rengiamo specialisto profilis, pakitusi aukštosios mokyklos veikla, apimanti daugiau tarptautinių susitarimų, partnerių, projektų.
- **Vykstančius tarptautinius procesus**, tokius, kaip kuriamus naujus tarptautinių studijų standartus, gaunamas papildomas finansines įplaukas iš tarptautinių veiklų, institucijos kultūros kaitą, studentų ir akademinio bei administracinio, aptarnaujančio personalo tarpkultūrinės kompetencijos plėtotę ir tobulėjimą, tarptautiškumo instituciniu požiūriu palaikymą ir plėtotę.
- Tarptautiškumas gali būti traktuojamas ir kaip aukštosios mokyklos **kultūros / mikroklimato**, kuris remia ir padeda suprasti kultūrų sąveiką, pažinti globalius tarptautinius procesus, **kūrimas**, vietinėje arba „namų“ aplinkoje (pagal Knight, 2008).

Kiekviena aukštoji mokykla gali pasinaudoti tokiomis tarptautiškumo dimensijos suteikiamomis galimybėmis, kaip: naujų studijų kursų / programų rengimu, naujų vadybos formų diegimu ir išbandymu, aukštosios mokyklos paslaugų profesionalizavimu tarptautiniu lygmeniu, tarptautinių tyrėjų tinklų steigimu, galimybe pažinti kultūrų skirtumus, naujų veiklos metodų perėmimu ir adaptavimu institucinės kokybės užtikrinimo stiprinimu, naujų technologijų studijose diegimu ir taikymu (Taylor, 2010).

Instituciniai sprendimai tarptautiškumo dimensijai aukštojoje mokykloje

Aukštosios mokyklos tarptautiškumo dimensijos stiprinimas yra tiesiogiai susijęs su strateginių siekių pokyčiais, naujų investicijų pritraukimu, infrastruktūros kaita, naujų institucinių tinklų formavimu(si) bei

individualia parama tiek akademiniam personalui, tiek studijuojantiems. Pasak Taylor (2010), tarptautiškumo stiprinimo procesai užkrauna atsakomybę aukštosios mokyklos vadovams. Aukštosios mokyklos turi parengti ir įgyvendinti strategijas kad galėtų valdyti institucinę atsakomybę.

Knight (2008) nurodo tarptautiškumo dimensijos stiprinimo strategines institucinės veiklos kryptis, kurios yra būtinos ir apima: institucijos valdymą, kasdienes funkcijas, paslaugas ir žmogiškuosius išteklius. Jas vadovybei realizuoti padeda tvirtas visos akademinės bendruomenės įsipareigojimas, aiškiai apibrėžti institucijos tarptautiškumo siekio tikslai, tarptautiškumo dimensijos pripažinimas institucijos misijoje, planuose ir politiniuose dokumentuose.

Tarptautiškumo stiprinimui taip pat yra reikalingos atitinkamos administracinės struktūros, stebėsenos procesai, adekvati finansinė parama, pagalba atvykstantiems studentams, jiems teikiamų išskirtinių paslaugų integravimas į bendrą sistemą, visų studijų programų orientacija į tarpkultūrinį ugdymą.

Yra būtinas ir atlygis tarptautiniams ekspertams, tarptautinių veiklų susitarimų palaikymas, parama, mokslinėms stažuotėms, akademinio ir administracinio personalo kalbinių ir tarpkultūrinių kompetencijų plėtočiai.

Tarptautiškumo dimensijos stiprinimas, pasak Childrees (2010), aukštojoje mokykloje turi būti vykdomas argumentuotai, nenusižengiant ekonominio, politinio, akademinio ir sociokultūrinio racionalumo principams.

Ekonominis racionalumas įpareigoja aukštąją mokyklą ne tik parengti savo studentus sėkmingai tarptautinei karjerai, tačiau lygiagrečiai ir generuoti finansines įplaukas, jas panaudojant institucijos konkurencingumo didinimui ir ekonominiam vystymuisi. Finansinės veiklos sėkmingumas tarptautinėje aukštojo mokslo erdvėje yra neatsiejama globalios aukštojo mokslo rinkos konkurencijos dalis.

Dėl šios priežasties bet kuri tarptautinė veikla, o ypač tarptautinė studijų programa, turi būti ekonomiškai naudinga, o tam yra būtina numatyti ir adekvačiai įvertinti tarptautinių studentų pritraukimo galimybes.

Akademinis racionalumas reikalauja stiprinti liberalaus ugdymo nuostatas ir pritraukti užsienio studentus vykdomų studijų ir mokslo tyrimų kokybe. Tarptautiškumas iš esmės yra akademinės aukštųjų mokyklų misijos, kaip universalios veiklos, dalis. Įgyvendinant akademinio racionalumo principą, tiek mokslininkų bendruomenei, tiek studentams turi būti sudaromos kokybiškos sąlygos pažinti mokslinių požiūrių įvairovę, suvokti tarptautinę dimensiją visose studijų ir tyrimų srityse, efektyviai komunikuoti kita kalba, atskleisti savo tarpkultūrinį jautrumą ir adaptyvumą.

Sociokultūrinio racionalumo principas pasireiškia kaip socialinės ir kultūrinės tarptautiškumo dimensijos diegimo motyvacinė jėga, kurios dėka aukštoji mokykla kryptingai siekia ne tik parengti studentus sėkmingai profesinei karjerai, pasibaigus studijoms, bet ir įgalinti juos gyventi ir veikti multikultūrinėje aplinkoje, suteikiant tarptautinį išsilavinimo pripažinimą ir statusą globalioje darbo rinkoje.

Politinio racionalumo principas aukštąją mokyklą įpareigoja ne rūpintis skirtingų kultūrų pažinimo studentų

gebėjimais, bet ir suteikti studentams būtinų žinių ir ugdyti gebėjimus ir nuostatas, užtikrinančias gimtosios šalies saugumą, pažįstant kitų šalių papročius ir ketinimus gimtosios šalies atžvilgiu.

Pasak Kreber (2009), įtvirtinant tarptautinę studijų programą, institucijos pastangos institucijoje turi būti sutelktos studijų turinio parinkimui, jo perteikimo formoms, ypač taikant informacines komunikacines technologijas, pasinaudojimui tarptautinių kursų gerąją praktika, duomenų bazėmis, kitais informaciniais šaltiniais.

Childrees (2010) pabrėžia, kad tarptautiškumo dimensiją diegiant studijų programų lygmenyje aukštosioms mokykloms būtina sutarti ir nuspręsti dėl bendros *akademinės veiklos*, rengiant mokslinius seminarus, vykdant tarptautinių laipsnių programas, organizuojant bendras doktorantūros stovyklas; *organizacinės praktikos*, skiriant pastovias investicijas, strategiškai naudojant IKT išteklius, vystant tarptautinius mokslinius centrus, atliekant savianalizę, programų akreditaciją. Taip pat vieningai laikytis *bendradarbiavimo, tarpdiscipliniškumo, koordinavimo, antreprenerystės principų*.

Iššūkiai jungtinės studijų programos rengėjams regioniniame universitete

Pagal Obst, D., Kuder (2009) jungtinės studijų programos su užsienio partneriais yra rengiamos dėl tarptautiškumo dimensijos plėtros, aukštosios mokyklos matomumo didinimo ir institucijos prestižo siekio tarptautinėje erdvėje, didesnės akademinio pedagoginio personalo pasiūlos galimybės, mokslinių tyrimų sustiprinimo, didesnių užsienio studentų pritraukimo galimybių.

Europos bendros aukštojo mokslo erdvės dokumentai (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2010) nurodo, kad jungtinės studijų programos yra kuriamos ir patvirtinamos bendrai kelių aukštojo mokslo institucijų.

Šių programų studentai iš kiekvienos aukštosios mokyklos fiziškai turi dalyvauti studijų programoje kitose institucijose. Studijos skirtingose mokyklose turi sudaryti reikšmingą studijų programos dalį. Institucijos partnerės turi kartu vykdyti studijų programą, bendradarbiauti priimant studentus, vertinant jų studijų rezultatus. Baigę visą programą, studentai gali gauti nacionalinį laipsnį aukštojoje mokykloje arba laipsnį suteikiančioje institucijoje ir studijas kitoje aukštojoje mokykloje patvirtinantį dokumentą, paprastai neoficialų sertifikatą / akademinę pažymą, išduodamą visų programoje dalyvaujančių aukštųjų mokyklų.

Pasaulio praktikoje (pagal Obst, Kuder, 2009) dažniausiai vykdomos jungtinės studijų programos yra šios: verslo ir administravimo (46 proc.), inžinerinių mokslų (29 proc.), matematikos ir kompiuterijos (12 proc.), kitų socialinių mokslų (11 proc.), fizikos ir gamtos mokslų (11 proc.). Daugiau kaip 95 proc. programų yra vykdomos anglų kalba.

Kiekvienai aukštajai mokyklai, rengiančiai Jungtinę studijų programą, tenka susidurti su problemomis, sukuriamomis tarpinstitucinių skirtumų: tai nevienodas studijų kalendorius, skirtinga kvalifikacinio laipsnio

įgijimo trukmė, nesuderintos studentų priėmimo tvarkos, studijų finansavimo skirtumai, nevienodi šalių programų vertinimo, išorinio institucijų vertinimo ir akreditacijos reikalavimai.

Taip pat yra reikalinga pripažinti, kad svarbu įvardinti ir iššūkius, kuriuos aukštajai mokyklai, ir konkrečiai jos vadovams, reikalinga įveikti, įtvirtinant jungtinę studijų programą. Juos, pagal Childrees (2010), sudaro finansinių išteklių stoka, dalykinio turinio dėstymo prioritetų pasirinkimas, asmeniniai barjerai.

Finansinių išteklių stoka lemia kelionių ir darbo kaštai, atvykstančių dėstytojų finansavimas, struktūriniai darbo užmokesčio skirtumai. **Dalykinio turinio dėstymo prioritetų pasirinkimo** barjerai atsiranda todėl, kad studijų dalykai ir jų dėstymas yra organizacinės aukštojoje mokykloje dirbančio akademinio personalo sistemos, dažnai stabdančios dėstytojų dalyvavimą tarptautinėje veikloje.

Paprastai daugumos studijų dalykų turinys pirmiausiai yra grindžiamas nacionaliniu kontekstu, kuris apsunkina tarptautinės dimensijos integravimą į dalyko studijų turinį. Dėstytojų studijų turinio transformacija yra nelengvas sprendimas, reikalaujantis tiek studijų dalyko peržiūros, tiek asmeninio požiūrio į dalyko turinį kaitos.

Asmeniniai barjerai – tai dėstytojų nuostatos, tiesiogiai susijusios su domėjimusi tarptautiniais klausimais, motyvacija pertvarkyti studijų kursą, įsitraukimu į tarptautinius tyrimus, bendradarbiavimą su tarptautiniais partneriais projektinėje veikloje, dalykiniuose tinkluose. Reikia pabrėžti, kad ir dėstytojų kalbinė kompetencija yra iššūkis jungtinei studijų programai, nes akademinis personalas, kuris nėra gyvenęs, dirbęs, keliauęs užsienyje, gali nepripažinti tarpkultūrinės komunikacijos teikiamos naudos asmeninei profesinei veiklai ir tobulėjimui.

Pagal svarbą potencialūs iššūkiai jungtinei studijų programai gali būti reitinguojami taip: sunkiausia yra garantuoti adekvatų studijų programos finansavimą, laiduoti programos darnumą, įveikti skirtingą studentų bazinį pasirengimą. Taip pat reikšmingas yra *curriculum* modeliavimas, susitarimai dėl kreditų perkėlimo ir pripažinimo, akademinio kalendoriaus skirtumų suderinimas, partnerinių institucijų komunikacija, pritraukiant studentus, sprendžiant programos akreditavimo, derybinių susitarimų dėl programos vykdymo klausimus (pagal Obst, Kuder, 2009).

Ekspertų yra pastebima tendencija (Aukštojo mokslo ateitis, 2012), kad stiprinant tarptautiškumo dimensiją pradeda konkuruoti tarptautinės ir regioninės aukštojo mokslo funkcijos. Pastangos didinti tarptautiškumą ir tuo pačiu skatinti regioninę plėtrą sunkiai suderinamos. Kai tarptautiškumas yra stiprinamas, regioninė aukštojo mokslo misija tuo pat metu tarsi pradeda trauktis. Susidaro paradoksali situacija: aukštosios mokyklos naudojasi valstybinėmis lėšomis, jų veikla turi būti nukreipta į vietos visuomenę, kuri iš esmės finansuoja aukštųjų mokyklų veiklą, tačiau ji pradeda neišvengiamai silpnėti.

Todėl regioninių aukštųjų mokyklų vadovai, kaip politikos formuotojai, pasiryždami tarptautiškumo dimensijos stiprinimui, savo institucijoje turi būti pasirengę tokius gana sudėtingus ir kartais nemalonius klausimus (pagal Knight, 2008):

Kaip tarptautiškumo dimensijos įtvirtinimas aukštojoje mokykloje paveiks orientaciją į vietos poreikius? Ar tarptautiškumo dimensija tarnaus kaip instrumentas stiprinant kitų kultūrų supratimą ir jų įvairovės pripažinimą ar bus kultūros homogeniškumo propagavimo priemonė? Ar tarptautiškumo dimensija tikrai bus subtilus, bet aiškiai pastebimas aukštosios mokyklos veiklos krypties keitimas nuo vietos socialinių ir kultūrinių poreikių tarptautinių ekonominių ir komercinių interesų tenkinimo link? Kaip tarptautiškumo dimensijos stiprinimas prisidės prie regione vykstančių „protų nutekėjimo“ ar „protų sugrąžinimo“ procesų? Kaip aukštoji mokykla veiksmingai bendradarbiaus su vietos ekonominiu, politiniu sektoriumi, diegdama tarptautinę dimensiją? Kitaip tariant, kaip bus prisidedama prie regiono tarptautiškumo didinimo ir atvirkščiai?

Tyrimo metodologija

Tarptautiškumo dimensijos regioniname universitete analizė, identifikuojant ir vertinant iššūkius jungtinės studijų programos rengėjams, atlikta kaip *atvejo analizė*, sudaranti galimybes atskleisti lokalias detales ir situacijos kontekstualumą.

Svarbu pažymėti, kad bet koks vertinimas, kaip specifinė veikla, metodologiškai (pagal Robson, 1997; Denscombe, 2010) yra traktuojamas kaip konkretaus atvejo analizė, taikoma norint paaiškinti priežastis, nustatyti vykstančius procesus ir jų tarpusavio ryšius.

Atvejo analizė pasižymi holistine prieiga, pragmatiškumu, tyrimo detalumu ir duomenų rinkimo metodų pasirinkimo įvairove (Gay, Mills, Airasin, 2009; Yin, 2009; Sayre, 2001). Atvejo analizė, būdama unikali ir orientuota į specifinę situaciją, turi potencialo atskleisti problemas, būdingas daugeliui panašaus tipo organizacijų (Sayre, 2001).

Konkreto regioninio universiteto tarptautiškumo dimensijos atvejo analizei taikytas *dokumentų analizės* metodas. Pagal Denscombe (2010), šis metodas visada padeda gauti objektyvios informacijos. Instituciniai dokumentai yra vieši, lengvai prieinami. Juose užfiksuota informacija yra statiška ir patikima: dokumentai yra patvirtinti institucijų vadovų, prisiimant atsakomybę už jų turinio tikrumą. Dokumentų analizės pagalba galima nusistatyti institucijoje pripažįstamas nuostatas, kaitos tendencijas (pagal Robson, 1997; Gay, Mills, Airasin, 2009).

Institucinių dokumentų analizei naudota *manifestinė turinio analizė* ir *matricos metodas* kuris teikiamas kaip paprasčiausias ir dažniausiai dokumentų analizei taikomas instrumentas (Robson, 1997).

Dokumentų turinio analizė pagal šias procedūras: • analizei tinkamų dokumentų pavyzdžių atranką; • atidų jų skaitymą; • atrinktų teksto pavyzdžių skaidymą į mažesnes sudedamąsias dalis; • duomenų konvertavimą į informaciją, tinkamą užpildyti tarptautiškumo dimensijos raiškos matricai. Procedūrų laikymasis leido išvengti paviršutiniškumo nagrinėjant tekstą.

Sudarant analizės matricas buvo atlikta šių viešai prieinamų dokumentų analizė: Šiaulių universiteto integruotos plėtos strategijos 2012-2016 m., Šiaulių universiteto 2012 – 2014-ųjų metų strateginio veiklos plano, 2007-2013 Šiaulių universiteto tarptautinės

strategijos, Šiaulių universiteto dėstytojų ir mokslo darbuotojų atestavimo ir konkursų pareigoms eiti nuostatų (2013), Šiaulių universiteto studijų programų komitetų nuostatų (2013), 2006-2011 m. universiteto veiklos savianalizės suvestinės, Socialinių mokslų fakulteto strateginio plano 2011-2013 m., Socialinių mokslų fakulteto veiklos ataskaitos (2012), Socialinių mokslų fakultete vykdytų ES Struktūrinių fondų finansuotų projektų ataskaitų.

Tarptautinės studijų dimensijos įtvirtinimo regioninio universiteto dokumentuose analizės rezultatai

Tarptautinės studijų dimensijos raiška Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakultete, kuriame pirmą kartą vykdoma jungtinė bakalauro studijų programa „Ekonomika ir darnus verslas“, vertinta pagal jo tarptautinių veiklų ir procesų rezultatus.

Tarptautiškumo dimensijos įtvirtinimas strateginiuose dokumentuose analizuotas, vadovaujantis akademinio personalo tarpkultūrinės kompetencijos, tarptautinių studijų kokybės užtikrinimo kriterijais, deklaruojamais viešai prieinamuose dokumentuose.

Tarptautinės veiklos ir procesai. *Akademinio personalo judumas.* Šiaulių universitetas siekia aktyviai bendradarbiauti su užsienio aukštosiomis mokyklomis. Tai patvirtina augantis bendradarbiavimo sutarčių skaičius. 2010 m. universitetas buvo sudaręs 130 sutarčių su užsienio partneriais. Iš jų 35 LLP Erasmus programos sutartys. Per vienerius metus šie skaičiai išaugo atitinkamai iki 140 ir 37.

Auga ir atvykstančių ir išvykstančių dėstytojų skaičiai: 2010 m. įvyko 251 vizitas į užsienio aukštąsias mokyklas, 2011 m. jų jau buvo 285. Į Šiaulių universitetą 2010 m. atvyko 174, 2011 m. – 276 užsienio aukštųjų mokyklų dėstytojai, iš jų atitinkamai 2010 m. – 30, 2011 m. – 38 į Socialinių mokslų fakultetą.

Socialinių mokslų fakulteto 2012 m. veiklos ataskaitoje nurodoma, kad 2012 m. fakultetas plėtojo tarptautinius ryšius ir bendradarbiavimą ir vykdė šias veiklas: platino informaciją apie vykstančius tarptautinių programų stipendijų konkursus, apie galimybes studijuoti, dėstyti, stažuotis užsienyje SMF studentams ir dėstytojams, koordinavo atvykstančių pagal LLP Erasmus programą skaityti paskaitas dėstytojų vizitus, Erasmus studentų studijų procesą.

2012 m. pagal LLP/Erasmus programą skaityti paskaitų buvo išvykę 16 fakulteto dėstytojų į Čekiją, Latviją, Prancūziją, Portugaliją, Slovėniją, Turkiją, Vokietiją. 2012 m. pagal LLP/Erasmus programą administracinių gebėjimų į Slovakiją ir Italiją tobulinti buvo išvykę 2 fakulteto administracijos darbuotojai. Į fakultetą skaityti paskaitų buvo atvykę 9 dėstytojai iš Prancūzijos, Bulgarijos, Graikijos, Vokietijos, Čekijos.

2012 m. pagal LLP/Erasmus studijų programą pavasario semestrą išvyko 17 studentai. Iš viso 2012 m. atrankose studijoms pagal LLP Erasmus studentų mainų programą Europos Sąjungos šalyse dalyvavo 38 studentų. Taip pat fakultete buvo organizuotos atrankos studentams, kurie gali atlikti praktiką pagal LLP Erasmus studentų mainų programą Europos Sąjungos šalyse. 2012 m. tarptautinėms praktikoms atrinkta 15 studentų, išvyko 9.

Pagal LLP Erasmus mainų programą į Socialinių mokslų fakultetą 2012 m. atvyko studijuoti 16 studentų iš Prancūzijos, Slovakijos, Turkijos, Pietų Korėjos, Ukrainos universitetų. 2012 m. pilnoms nuolatinėms studijoms į Ekonomikos bakalauro studijų programą atvyko studijuoti studentė iš Rusijos.

Lyginant Socialinių mokslų fakulteto ir viso Šiaulių universiteto dėstytojų akademinį mobilumą 2009 – 2011 m., galima pastebėti, tendenciją, kad jis auga, tačiau studentų judumas išlieka beveik nekintantis ir nesiekiantis keliamų strateginių šalies reikalavimų šiam rodikliui (žr. 1, 2 lent.).

1 lentelė. Dėstytojų akademinis judumas (procentais nuo bendro darbuotojų skaičiaus)

	2009 m.	2010 m.	2011 m.
Išvykstantys dėstytojai	ŠU 14 proc. SMF 15 proc.	ŠU 12 proc. SMF 9,6 proc.	ŠU 12 proc. SMF 15,5 proc.
Atvykstantys dėstytojai	ŠU 7 proc. SMF 4,4 proc.	ŠU 7 proc. SMF 5,6 proc.	ŠU 12,5 SMF 5,5 proc.

Šaltinis: 2006-2011 m. universiteto veiklos savianalizės suvestinė

2 lentelė. Studentų judumas (išvykstančių studentų skaičius)

	2010 m.	2011 m.
Išvykstantys studentai	ŠU 144 SMF 77	ŠU 126 SMF 44
Atvykstantys studentai	ŠU 53 SMF 18	ŠU 53 SMF 19

Šaltinis: 2006-2011 m. universiteto veiklos savianalizės suvestinė

Kiti tarptautinio judumo procesai padeda plėtoti akademinės bendruomenės tarpkultūrinę kompetenciją, dalintis patirtimi, mokslinių tyrimų rezultatais. 2012 m.

fakulteto dėstytojai vyko į vizitus, stažuotes ir kt. Tarptautinėse stažuotėse ir vizituose dalyvavo 40 fakulteto dėstytojų. 2012 m. fakultete paskaitas skaitė

prof. dr. Roberdt Blair, Nebraskos universitetas (Omaha, JAV), Viešojo administravimo katedroje dirbo Vyomingo Universiteto (JAV) prof. dr. Lawrence D. Hubbell.

Fakultete veikianti tarptautinė studentų organizacija taip pat prisideda prie tarptautiškumo dimensijos plėtotės. Į AIESEC stažuotės Socialinių mokslų fakultete 2012 m. atvyko 3 SMF studentai. Fakulteto AIESEC 14 narių dalyvavo trijose tarptautinėse konferencijose.

Studijų tarptautiškumo stiprinimas. 2010 m. Šiaulių universitete buvo parengta ir anglų kalba dėstoma 116 studijų dalykų, iš jų Socialinių mokslų fakultete – 25. 2012 m. Socialinių mokslų fakultete šis skaičius sumažėjo iki 18, tačiau dėl projektinių veiklų, orientuotų į tarptautiškumo dimensijos stiprinimą, iš esmės pasikeitė studijų dalykų turinys ir didaktinė sistema.

Fakultetas tarptautiškumo dimensijos strateginiam įtvirtinimui pasirinko „namų aplinkos“ keitimo kelią, pasinaudodamas ES Struktūrinių fondų teikiamos paramos galimybėmis.

2006 – 2008 m. kartu su Klaipėdos universitetu vykdymo projekto ARIADNE tikslas – atnaujinti Šiaulių ir Klaipėdos universitetų magistrantūros studijų programas, plėtojant dieninio ir neakivaizdinio skyriaus magistrantų tarptautinio mokslinio bendradarbiavimo kompetencijas, sustiprinant tarptautinę studijų ir mokslinio tiriamojo darbo dimensiją, sudarant prielaidas jų mobilumui bei didinant būsimų absolventų konkurencingumą Lietuvoje bei užsienyje.

Šio projekto metu siekta patobulinti dieninio ir neakivaizdinio skyriaus magistrantų tarptautinio bendradarbiavimo gebėjimus, tarpkultūrinės mokslo kompetencijos bei profesinės mokslinės užsienio kalbos įgūdžius, sustiprinant mokslinės literatūros užsienio kalba studijas bei įdiegiant savarankiško šių kompetencijų ugdymo elektronines priemones.

ARIADNE projekto tęsia – dar 2013 m. vykdomas projektas INTERMAG. Jo tikslas – stiprinti fakulteto II - osios pakopos studijų programų Ekonomika, Vadyba tarptautiškumą, diegiant turinio ir metodų inovacijas, didinant dėstytojų mokslo ir studijų turinio tarptautiškumo patirtį bei studentų tarptautinio mokslinio bendradarbiavimo kompetencijas.

Šio projekto rėmuose fakultete pertvarkyta 10 studijų dalykų, dėstytojai stažavosi užsienyje, tobulindami dalykines anglų kalbos kompetenciją, pasirengdami šiuos dalykus dėstyti anglų kalba.

Nuoseklus tolimesnis tarptautiškumo dimensijos stiprinimo žingsnis – jungtinės studijų programos parengimas ir vykdymas kartu su užsienio ankštąja mokykla.

Jam skirti du projektai - „Šiaulių universiteto socialinių mokslų srities verslo ir vadybos studijų krypčių grupėje studijų tarptautiškumo didinimas parengiant I pakopos jungtinės studijų programos galimybių studiją su Latvijos universitetu ir Vroclavo universitetu“ (JUSPA I) ir „I pakopos tarptautinės jungtinės studijų programos Darnaus verslo ekonomika parengimas ir įgyvendinimas (JUSPA II). Pirmojo projekto rezultatas – pasirašyta ketinimų sutartis su Vroclavo universitetu rengti jungtinę studijų programą, antrasis – dar tebevykdomas, jau įgyvendinant naują „Ekonomikos ir darnaus verslo“ bakalauro studijų programą anglų kalba, kurios rengėjams ir programoje dirbantiems dėstytojams yra svarbios

universiteto dokumentuose įtvirtintos tarptautiškumo dimensijos stiprinimo nuostatos, tarptautinių studijų kokybės užtikrinimo sistemos ir priemonės.

Tarptautiškumo dimensijos įtvirtinimo regioninio universiteto dokumentuose spragos

Strateginiai dokumentai. Šiaulių universiteto integruotos plėtros strategijoje 2012-2016 m. keliamas uždavinys: *didinti studijų tarptautiškumą, orientuojantis į esmines ES ir pasauli aukštojo mokslo dimensijas ir plėtros tendencijas.* Jam pasiekti numatyta 12 priemonių, tokių kaip: *dėstytojų ir studentų mobilumo skatinimas Erasmus ir kitomis mobilumo programomis, jungtinių studijų programų su užsienio universitetais rengimas ir įgyvendinimas, tarptautinių studijų rinkodara, siekiant pritraukti užsienio studentų, dalinėms studijoms arba visai studijų programai, tarptautinių praktikų centro Šiaurės Lietuvoje įsteigimas, tarptautiškumo namuose proceso skatinimas – lietuvių studentų įsitraukimas į paskaitas, kurios vedamos užsienio kalba ir kt.*

2007-2013 Šiaulių universiteto tarptautinė strategija taip pat numato: *aktyvinti Universiteto studentų, mokslinio, pedagoginio ir administracinio personalo internacionalizaciją (užsienio kalbos, tarpkultūrinės kompetencijos tobulinimas).*

Šiuose dokumentuose deklaruotas siekis pripažinti dėstytojų tarptautiškumą nuo 2013 m. jau yra įteisintas. Naujai parengtuose Šiaulių universiteto dėstytojų ir mokslo darbuotojų atestavimo ir konkursų pareigoms eiti nuostatuose tarptautiškumas ir mobilumas numatomas kaip vienas iš kriterijų vertinant už kadenciją.

Reikia pažymėti, kad visi analizei pasirinkti strateginiai dokumentai teigia, kad reikalinga ieškoti finansinių galimybių toliau plėtojant tarptautines studijas, didinti universiteto matomumą tarptautinėje erdvėje, dėstytojų įsitraukimą į asmeninius ir profesinius.

Atlikus strateginių dokumentų analizę pasigesta dermės tarp tokio universiteto veiklos prioriteto, kaip: *studijų tarptautiškumo didinimas, studijų kokybės gerinimas, studijų kokybės stebėsenos ir savianalizės sistemų tobulinimas* ir strateginio tikslo: *kurti, kaupti ir skleisti mokslo žinias ir kultūros vertybes, formuoti išsimokslinusių žinių visuomenę, kelti tautos intelektualinę ir kūrybinę potencialą, stimuliuoti, plėtoti universiteto veiklą regione, plėtoti technologijų kūrimą ir perdavimą.*

Akivaizdu, kad regioninis universitetas, pasiryžęs stiprinti tarptautiškumą, dar nežino, kaip atsakyti į klausimus, suderinant regioniškumo misiją ir tarptautiškumo siekius.

Tarptautinių studijų kokybės užtikrinimas. Šiaulių universitete nėra atskiro dokumento, reglamentuojančio tarptautinių studijų kokybę. Jų kokybės užtikrinimo mechanizmas numatytas Studijų programų komitetų nuostatuose (2013). Šie komitetai universitete yra sudaryti vykdomų programų vidiniam kokybės vertinimui atlikti, užtikrinti ir nuolat gerinti Universitete vykdomų studijų kokybę.

Atsakingą vidurinėsios universiteto valdymo grandies, rengusios šį dokumentą, požiūrį į tarptautiškumo dimensijos studijose stiprinimą patvirtina

nauji reikalavimai Studijų programos komiteto pirmininkui: *komiteto pirmininkas turi būti profesorius arba docentas, turintis pedagoginio ir vadybinio darbo, tarptautinio akademinio bendradarbiavimo, ryšių su socialiniais partneriais patirties.*

Šiame dokumente taip pat numatoma, kad: *kai programa yra jungtinė su kita aukštąja mokykla arba kai programoje numatytos gretutinės krypties studijos, rekomenduojama Komiteto sudėtyje turėti programos administratorių. Jungtinėse su kitais universitetais programose kiekviena pusė savosios programos dalies kokybei ir bendriems programos tikslams užtikrinti gali sudaryti ir atskirus komitetus.* Tačiau, jungtinės studijų programos vykdymo atveju, šios nuostatos tinkamos tik iš dalies: programos administratoriumi dažnai skiriamas ne akademinis pedagogas, bet fakultetų administracinio personalo darbuotojas. Jam gali nepakakti dalykinių žinių ir akademinės didaktikos kompetencijos komitete svarstant ir priimant sprendimus dėl studijų programos rezultatų, studijų dalykų sąrangos.

Diskutuotinas ir leidimas aukštosioms mokykloms partnerėms sudaryti atskirus savosios dalies programos kokybės užtikrinimo komitetus. Taip iš esmės pažeidžiami aptarti tarptautinio bendradarbiavimo, partnerystės ir kooperacijos principai, būtini rengiant jungtinę studijų programą.

Žymiai racionalesnis sprendimas būtų instacionalizuoti „Ekonomikos ir darnaus verslo“ programos rengėjų patirtį, kai buvo įkuriamas bendras programos kokybės valdymo administracinis organas – Programos kokybės užtikrinimo komisija, kurioje bus sprendžiami konkretūs studijų proceso organizavimo, materialinio ir metodinio aprūpinimo, pažangių mokymo formų ir metodų diegimo, dėstytojų krūvio paskirstymo, studijų programos dalykų keitimo, studijų dalykų aprašų rengimo bei tvirtinimo ir kt. klausimai.

Parama tarptautiniams studentams adaptuotis kitoje kultūrinėje ir socialinėje aplinkoje. Viešojo Šiaulių universiteto dokumentų erdvėje nepavyko rasti dokumentų, bendrai reglamentuojančių studentų išvykstančių į užsienį ir atvykstančių į užsienį, tvarką. Šiek tiek apie tai užsimenama Tarptautinių ryšių skyriaus taptautinėje veiklos strategijoje, kurioje nurodoma, kad fakultetų lygmeniu šią veiklą kuruoja LLP Erasmus mainų programos koordinatorius.

Jungtinės studijų programos „Ekonomika ir darnus verslas“ apraše nurodoma, kad: *Šiaulių universitete studijuojantiems užsienio piliečiams adaptuotis Lietuvos kultūrinėje aplinkoje įsipareigoja padėti Programos administratorius, Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto administracija, studentų atstovybė, Socialinių mokslų fakultete veikianti AIESEC atstovybė, dėstytojai.* Vroclavo universitete šias funkcijas prisiima Programos administratorius, Teisės, administravimo ir ekonomikos fakulteto administracija, Vroclavo universiteto Karjeros centras, Tarptautinių ryšių tarnyba, Studentų taryba, dėstytojai.

Tačiau, galvojant apie didesnę jungtinių studijų programų skaičių, aktyvesnį studentų mobilumą, yra reikalingas vienas dokumentas, kuris aiškiai nurodytų institucines veiklas ir prisiimamas atsakomybes, taip sudarant prielaidas sutrumpinti atvykstančių studentų adaptacijos procesą, palengvinti jiems kylančių pačių

įvairiausių problemų (pvz., vizų gavimo, būsto, maitinimosi įpročių, kultūrinių ir religinių tradicijų laikymosi ir kt.) sprendimo kelius.

Apibendrinant dokumentų analizės rezultatus, galima teigti, kad jungtinės studijų programos rengėjams ir dėstytojams, dėl nurodytų institucinių dokumentų spagų, teks susidurti su šiais iššūkiais ir ieškoti būdų, kaip juos paversti naujomis tarptautinių studijų kokybės gerinimo galimybėmis.

Pirmiausiai teks spręsti programos finansavimo tęstinumo klausimus. Pasibaigus projekto vykdymo lėšoms strategiškai dar nėra numatyta, kaip bus surenkamos gerokai didesnės nei įprasta lėšos tarptautinių studijų finansavimui.

Taip pat bus sudėtinga valdyti programos absolventų karjeros projektavimo klausimus, siekiant suderinti tiek tarptautinei globaliai rinkai, tiek mažam stagnuojančiam regionui rengiamo specialisto kompetencijų struktūrą.

Programos studijų kokybės užtikrinimo sistemą universiteto lygmeniu taip pat teks tobulinti, sprendžiant ne tik Studijų programų komitetų struktūros pakeitimo klausimą, bet ir vykdant studijų proceso kokybės stebėseną: šiuo metu nei fakultetas, nei universitetas dar neturi parengęs validžių studentų nuomonės tyrimo instrumentų, apimančių visus jungtinės studijų programos studijų turinio ir organizavimo, paramos atvykstančiam studentui klausimus.

Tokių instrumentų parengimas savo jėgomis tikriausiai ir būtų pirmasis žingsnis, toliau stiprinant tarptautiškumo dimensiją Socialinių mokslų fakultete. Pagrįsti tarptautinės programos studentų nuomonės tyrimų rezultatai nurodytų prioritetinius veiksmus tiek organizaciniame programos lygmenyje, tiek pasitarnautų naujiems tarptautiškumo stiprinimo sprendimams viso universiteto atveju.

Išvados

Tarptautiškumas aukštajame moksle apibrėžiamas kaip atsakas į visuomenės globalizacijos procesus, kitaip tariant, aukštųjų mokyklų pasirengimo veikti globalioje ekonomikos aplinkoje strategija, kuri apima tarptautinio bendradarbiavimo ir vystymosi projektus, sutartis tarp institucijų, kitus veiklos projektus, tarptautinę / tarpkultūrinę studijų dimensiją, studijų *curriculum*, mokslinius tyrimus, studentų neakademines veiklas.

Aukštosios mokyklos tarptautiškumo dimensijos stiprinimas yra tiesiogiai susijęs su strateginių siekių pokyčiais, naujų investicijų pritraukimu, infrastruktūros kaita, naujų institucinių tinklų formavimu(si) bei individualia parama tiek akademiniam personalui, tiek studijuojantiems.

Kiekvienai aukštajai mokyklai, rengiančiai jungtinę studijų programą, tenka susidurti su problemomis, sukuriamomis tarpinstitucinių skirtumų: tai nevienodas studijų kalendorius, skirtinga kvalifikacinio laipsnio įgijimo trukmė, nesuderintos studentų priėmimo tvarkos, studijų finansavimo skirtumai, nevienodi šalių programų vertinimo, išorinio institucijų vertinimo ir akreditacijos reikalavimai. Regioninio universiteto atveju dar tenka spręsti, kaip tinkamai savo misijoje suderinti tarptautiškumą ir įsipareigojimą regionui.

Regioninio universiteto dokumentų analizė atskleidė, kad jungtinės studijų programos rengėjams ir dėstytojams teks susidurti su programos studijų kokybės užtikrinimo valdymo, paramos užsienio studentams administravimo iššūkiais. Reikės ieškoti būdų, kaip juos paversti naujomis tarptautinių studijų kokybės gerinimo galimybėmis.

Pirmasis žingsnis šiame kelyje - validžių studentų nuomonės tyrimo instrumentų, apimančių visus jungtinės studijų programos studijų turinio ir organizavimo, paramos atvykstančiam studentui klausimus, parengimas ir tyrimų organizavimas. Pagrįsti tyrimų rezultatai nurodytų prioritetinius veiksmus tiek organizaciniame lygmenyje, tiek pasitarnautų naujiems tarptautiškumo stiprinimo sprendimams viso universiteto atveju.

Literatūra

- Aukštojo mokslo ateitis: iššūkiai, tendencijos ir galimybės. Konferencijos „Aukštojo mokslo ateities scenarijai“ leidinys. MOSTA 2012, Vilnius.
- Barzelis, A., Barcytė, L., Mažeikienė, N. (2008). *Kooperuotų studijų sociokultūrinė adaptacija Lietuvoje: mokslo studija*, 262-326. Šiaulių universiteto leidykla, Šiauliai.
- Bulajeva, T. (2005). Aukštojo mokslo internacionalizavimas globalizacijos sąlygomis, 179-187. ACTA PAEDAGOGICA VILNENSIA, Vilnius.
- Caruana, V. (2010). Global Citizenship for All: Putting the “Higher” Back into UK Higher Education? In Maringe, F., Foskett, N. (ed.), *Globalization and Internationalization in Higher Education: Theoretical, Strategic and Management Perspectives*, 51-64. MPG Books Group, London.
- Childress, L. K. (2010). *The Twenty-First Century University: Developing Faculty Engagement in Internationalization*, 174. PETER LANG, New York, 2010.
- Denscombe, M. (2010). *The Good Research Guide for small – scale social research projects*, 4th ed, 373. McGraw Hill, Open University Press, New York.
- Europos aukštojo mokslo sistemų modernizavimo darbotvarkė. Ekonomikos augimo ir užimtumo rėmimas. Briuselis, 2011.9.20. KOM (2011) 567. [žiūrėta 2013-09-03] http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc1320_en.htm#doc
- Gay, L. R., Mills, G. E., Airasin, P. W. (2008). *Educational Research. Competences for Analysis and Applications*, 9th ed, 618. Pearson International Edition.
- Gerulaitienė, E., Mažeikienė, N. (2012). Magistrantų tarpkultūrinės patirties refleksijos: edukacinės aplinkos bei ugdymo ir vertinimo strategijų ir metodų Lietuvos ir užsienio aukštojo mokslo institucijose lyginamoji analizė. *Mokytojų ugdymas (Teacher Education): mokslo darbai*. Nr. 18 (1), 60-81. Šiaulių universiteto leidykla, Šiauliai.
- Gerulaitienė, E., Mažeikienė, N. (2012). Biographical Perspective on the Development of Intercultural Competence in the Context of Lifelong Learning. In *Lifelong Learning: Continuous Education for Sustainable Development: Proceedings of the 10th Anniversary International Cooperation*. Vol. 10, Part I, 251-254. Leningrad State university, Saint-Petersburg.
- Gürüz, K. (2008). *Higher Education and International Student Mobility in the Global Knowledge Economy*. State University of New York Press, Albany.
- Isserstedt W., Schnitzer, K. (2005). *Internalisation of Higher Education: Foreign Students in Germany; German Students Abroad*. Bundesministerium für Bildung und Forschung, Berlin. [žiūrėta 2013-09-05], http://www.bmbf.de/pub/internationalization_of_higher_education_2005.pdf.
- Yang, R. (2005). Internationalizing Chinese Higher Education: A Case Study of a Major Comprehensive University. In Ninnes, P. & Hellsten, M. (ed.), *Internationalizing Higher Education: Critical Explorations of Pedagogy and Policy*. SPRINGER.
- Yin, R. K. (2009). *Case Study Research: Design and Methods*, 4th ed, 219. SAGE Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC.
- Juknytė-Petrekienė, I. (2006). Aukštosios mokyklos internacionalizacijos parametrai ir kokybės vertinimas. Aukštojo mokslo kokybė (The quality of Higher education), Nr. 2006/3, 92-123. Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas.
- Knight, J. (2010). Higher education crossing borders: programs and providers on the move. In Johnstone, D.B. (ed.), *Higher Education in a Global Society*, 42-69. UK, Northampton, MA, USA.
- Knight, J. (2008). *Higher Education in Turmoil: The Changing World of Internationalization*. Sense Publishers, Rotterdam/Taipei.
- Kolasch, O. (2009). *The Internationalisation of Higher Education Industry: the Case of Universities in the US & Canada*. GRIN Verlag, Norderstedt Germany.
- Kreber, C. (2009) *Internationalizing the Curriculum in Higher Education: New Directions for Teaching and Learning*. Jossey-Bass, St. Francisco.
- Mažeikienė, N., Zubilina, O., Virgailaitė-Mečauskaitė, E., Ruškus, J. (2008). Research competence for international collaboration in the process of higher education and labour market internationalization. *Socialiniai mokslai (Social Sciences)*, Nr. 2 (60), 66-80. Kauno technologijos universitetas, Kaunas.
- McBurnie, G., Ziguas, Ch. (2007). *Transnational Education: Issues and trends in offshore higher education*. Routledge: Taylor & Francis group, London and New York.
- Lewin, R. (2009). *The Handbook of Practice and Research in Study Abroad: Higher Education and the Quest for Global Citizenship*. Routledge, New York.
- Lietuvos mokslo ir studijų ateities vizija: Moksloji Lietuva 2030, MOSTA, 2012. [žiūrėta 2013-08-30], <http://www.mokslojilietuva.lt>.
- Obst, D., Kuder, M. (2009). Joint and Double Degree Programs in the Transatlantic Context: a Survey Report. In Obst, D., Kuder, M. (ed.), *Joint and Double Degree Programs: an Emerging Model for Transatlantic Exchange*, 1-31. Institute of International Education, New York.
- Robson, C. (1997). *Real World Research: a Resource for Social Scientists and Practitioner-Researchers*, 510. Blackwell, Oxford UK&Cambridge USA.
- Sayre, S. (2001). *Qualitative Methods for Marketplace research*, 255. SAGE Publications, Thousand Oaks, London, New Delhi.
- Stankevičienė, J., Karvelienė, R. (2008). A typology of University Culture: the Aspect of Internationalisation. In *Socialiniai mokslai (Social Sciences)*, Nr. 4 (62), 28-36. Kauno technologijos universiteto leidykla, Šiauliai.
- Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Liuvėno – Budapešto/ Vienos laikotarpis (2010). ŠMM, Vilnius.
- Taylor, J. (2010) The Response of Governments and Universities to Globalization and Internationalization in Higher Education. In Maringe, F., Foskett, N. (ed.), *Globalization and Internationalization in Higher Education: Theoretical, Strategic and Management Perspectives*, 83-96. MPG Books Group, London.
- Taylor, J. (2010). The Management of Internationalization in Higher Education. In Maringe, F., Foskett, N. (ed.), *Globalization and Internationalization in Higher Education: Theoretical, Strategic and Management Perspectives*, 97-107. MPG Books Group, London.

- Viliūnas, G. (2013). Lithuania and the Internationalisation of Higher Education, 10-16. *Agenda 2/2013*. (2). EU2013. LT . MOSTA, Vilnius.
- Virgilaitė-Mečkauskaitė, E. (2011). *Tarpkultūrinės kompetencijos ugdymas aukštojo mokslo internacionalizacijos kontekste (magistrantūros studijų aspektas)*. Daktaro disertacija. Šiaulių universiteto leidykla, Šiauliai.
- Zhang, H. (2010). Higher Education Reforms in China. In Maringe, F., Foskett, N. (ed.), *Globalization and Internationalization in Higher Education: Theoretical, Strategic and Management Perspectives*, 125-138. MPG Books Group, London.
- Želvy, R. (2006). Internacionalizacijos iššūkiai Lietuvos aukštajam mokslui, *ACTA PAEDAGOGICA VILNENSIA*, p.140-147. Vilniaus pedagoginis universitetas, Vilnius.

AN INTERNATIONAL DIMENSION IN A REGIONAL UNIVERSITY: CHALLENGING ISSUES FOR JOINT PROGRAMME DEVELOPERS

Summary

Today's society is characterised by openness, globalisation, availability of the state-of-the-art technologies, ongoing creation of new knowledge and its pragmatic application. Rapidly developing integration and globalisation processes evidence that the individual needs more global competency and international skills to be able to function in unfamiliar environments. Gürüz (2008) maintains that a global character of socio-economic development of societies during the past two decades has resulted in a new agenda for higher education. Institutions of higher education have been actively seeking ways of addressing the issues of entrepreneurship training, lifelong learning, cross-cultural education, effective development of innovative goods and services that will enhance the well-being of the global community. Therefore academic research and studies have shifted their focus from internal processes, objectives, ambitions to activities in the global context.

The paper attempts to provide answers to the following problematic questions: What are the features of an international dimension in higher education? How an international dimension should be evaluated at an institutional level? What opportunities and capacities a regional university has to strengthen its international dimension? What challenging issues are developers of a joint programme, run by a regional university, facing?

The aim of research presented in this paper is to identify challenges running a joint programme. The following methods have been applied: content analysis of relevant scientific sources and academic regulations for a regional university and joint programmes.

Drawing on research on internationalisation in higher education (Knight 2008; Gürüz; 2008; Taylor, 2010; Virgilaitė-Mečkauskaitė, 2010 et al.), the authors of the paper have taken a conceptual approach that internationalisation in higher education is a response to globalisation processes. It is a strategy for higher education institutions that sets out how they prepared to perform their functions in the knowledge-driven economy the main features of which are the dimensions of all-inclusive internationalisation and globalisation that cover all activities of the institution, its mission, strategic goals, functions, etc.

An international dimension in a higher education institution covers such activities as international cooperation and development initiatives, inter-institutional agreements, opening and management of university branch campuses abroad, curriculum development for internationalisation and its implementation, extra-curriculum activities, academic mobility, expertise, guidance, research activities abroad, recruitment of foreign students, student exchange programmes, joint and double degree programmes.

The authors of the paper, drawing on the results of theoretical and empirical analysis, have identified several challenging issues that joint programme developers are facing in a higher education institution that strives to maximise its international dimension. Firstly, they should be prepared to adequately react to difficulties that arise within international activities: barriers to initiating and institutionalising international activities, adopting new and unfamiliar organisational forms, building and maintaining close inter-institutional partnerships, adopting innovative ICT and activity methods.

A higher education institution, which makes a decision to run a joint programme, strengthens its administrators' and governors' at all levels commitments to and responsibility for the study process and its outcomes. Analysis of the documents of a particular higher school showed that the importance of an international dimension should be promoted within the academic community, i.e. its importance and need for it should be highlighted in its strategic documents; however, preparation to administrate and evaluate implementation of a joint programme was insufficient: regulations for administrative / management bodies that make functional decisions were not properly laid down. In the opinion of the authors of the paper, that is an additional problem for joint programme developers: they will take the initiative to prepare these documents as well as responsibility for their proper preparation and application to ensure the quality of studies.

KEYWORDS: internationalization, higher education, joint study program.